

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.2>

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Бодров Ю.В.,
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: 0009-0009-0755-7673*

Бодров Ю.В. Законодавче регулювання організації та проведення азартних ігор: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення.

Стаття присвячена висвітленню актуальних проблем законодавчого регулювання організації та проведення азартних ігор в Україні, а також пошуку оптимальних шляхів їх вирішення. На підставі проведеного аналізу констатовано, що законодавче регулювання суспільних відносин у сфері азартних ігор характеризується наявністю широкого кола проблем, серед яких: вади понятійно-категоріального апарату, недостатньо чітка визначеність загальних вимог до організаторів азартних ігор, відсутність вимог, покликаних забезпечити стабільну роботу грального в умовах нестабільного електропостачання.

Окреслено напрями вдосконалення понятійно-категоріального апарату законодавства України про азартні ігри. Сформульовано авторську дефініцію поняття “азартна гра”. Систематизовано види азартних ігор, виявлено недоліки їх законодавчого опису, обґрунтовується необхідність законодавчого визначення лотерей як різновиду азартних ігор.

Зроблено висновок про недостатньо узгоджений характер загальних вимог до суб'єктів організації та проведення азартних ігор, зокрема, вимог щодо їх бездоганної ділової репутації. Запропоновано встановити ліцензійну вимогу бездоганної ділової репутації для юридичних осіб, які мають намір провадити господарську діяльність у сфері азартних ігор.

Окрема увага в статті приділяється проблемі забезпечення безперебійного функціонування гральних закладів в умовах постійних стабілізаційних та екстрених відключень електроенергії. Наголошується, що під час таких відключень істотно порушується робота електронно-технічного обладнання у казино та залах ігрових автоматів, внаслідок чого унеможливується фіксація поточного стану та результатів ігор, справедливе нарахування виграшів, онлайн-моніторинг розіграшів. У зв'язку з цим запропоновано встановити законодавчу вимогу щодо обов'язкового оснащення гральних закладів казино та залів гральних автоматів резервними джерелами електроенергії.

З метою вдосконалення адміністративно-правових засад організації та проведення азартних ігор у статті пропонується здійснити комплексний перегляд галузевого законодавства на предмет його узгодженості, повноти регулювання, адекватності сучасним реаліям та відповідності об'єктивним тенденціям розвитку грального бізнесу.

Ключові слова: законодавче регулювання, гральний бізнес, азартна гра, лотерея, організація та проведення азартних ігор.

Bodrov Y. Legislative regulation of the organization and conduct of gambling: current issues and solutions.

The article is dedicated to highlighting current issues in the legislative regulation of the organization and conduct of gambling in Ukraine, as well as finding optimal solutions to these problems. Based on the conducted analysis, it is stated that the legislative regulation of public relations in the field of gambling is characterized by a wide range of issues, including deficiencies in the conceptual and categorical apparatus, insufficiently clear general requirements for gambling organizers, and the absence

of requirements aimed at ensuring the stable operation of gambling establishments under conditions of unstable power supply.

Directions for improving the conceptual and categorical apparatus of Ukrainian gambling legislation are outlined. The author formulates a definition of the term «gambling.» The types of gambling are systematized, the shortcomings of their legislative description are identified, and the necessity of legally defining lotteries as a type of gambling is substantiated.

It is concluded that the general requirements for the subjects organizing and conducting gambling are insufficiently coordinated, particularly the requirements regarding their impeccable business reputation. It is proposed to establish a licensing requirement for the impeccable business reputation of legal entities intending to conduct business activities in the field of gambling.

The article pays special attention to the problem of ensuring the uninterrupted functioning of gambling establishments under conditions of constant stabilization and emergency power outages. It is emphasized that during such outages, the operation of electronic and technical equipment in casinos and gaming halls is significantly disrupted, making it impossible to record the current state and results of games, fairly calculate winnings, and monitor draws online. In this regard, it is proposed to establish a legislative requirement for the mandatory equipping of casino and gaming hall establishments with backup power sources.

To improve the administrative and legal foundations of the organization and conduct of gambling, the article proposes a comprehensive review of sectoral legislation to ensure its consistency, completeness of regulation, adequacy to modern realities, and compliance with the main trends of gambling development.

Key words: legislative regulation, gambling, lottery, gambling business, organization and conduct of gambling.

Постановка проблеми. Важливою запорукою стабільного функціонування й динамічного розвитку будь-якої значущої сфери суспільних відносин є її якісне нормативно-правове регулювання. Як цілком слушно наголошує Т.О. Гуржій, якісне правове регулювання гармонізує й упорядковує людську діяльність, а, в кінцевому підсумку, забезпечує максимальну повноту реалізації стратегічних задач. Натомість, слабка правова база завжди привносить елемент невизначеності. За браком надійного правового підґрунтя суспільні процеси набувають довільного, розбалансованого характеру. Як наслідок, колосальні зусилля та витрати виявляються марними, актуальні цілі – не досягнутими [1, с. 18; 2, с. 112].

З цим важко не погодитись. Якість нормативно-правового регулювання визначає об'єктивний стан справ та ефективність державної діяльності в усіх галузях і сферах суспільного життя. Сфера азартних ігор – не становить винятку. Часто-густо саме недоліки нормативно-правового регулювання слугують першопричиною організаційних та інших проблем публічного адміністрування грального бізнесу, збоїв у системі контролю та нагляду за проведенням азартних ігор, виникнення правових конфліктів, появи неузгодженостей в правозастосуванні тощо.

У світлі викладеного постає необхідність здійснення рядку кроків, спрямованих на підвищення ефективності нормативно-правового регулювання сфери азартних ігор. Перш за все, з цією метою необхідно проаналізувати його сучасний стан, висвітлити його проблематику та окреслити його перспективи з урахуванням нагальних суспільних потреб, кращих світових практик, загальних тенденцій розвитку адміністративного права.

Мета статті полягає у виробленні комплексу науково-обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавчого регулювання суспільних відносин у сфері організації та проведення азартних ігор.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальною основою нормативно-правового регулювання будь-якої сфери суспільних відносин є законодавчі акти [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Не становить винятку сфери організації та проведення азартних ігор. Насамперед законами України визначаються правові, економічні, соціальні та організаційні умови функціонування сфери азартних ігор, засади здійснення державного регулювання господарської діяльності у цій сфері, механізми запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, засади запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань, правила справляння податків і зборів у сфері грального бізнесу, підстави і процедури притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства про азартні ігри.

Стрижневою ланкою системи законодавчих актів з питань грального бізнесу є Закон України від 14.07.2020 р. № 768-ІХ “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” [10]. Цим законом визначаються: понятійний апарат законодавства про гральний бізнес (в т.ч., загальне поняття “азартна гра” та поняття окремих видів азартних ігор); мета і принципи державної політики у сфері організації та проведення азартних ігор; система та правовий статус суб’єктів державного регулювання, нагляду і контролю в сфері азартних ігор; загальні вимоги до організаторів і учасників азартних ігор, вимоги щодо боротьби з ігровою залежністю (лудоманією), вимоги до грального обладнання, спеціальні вимоги до організації та проведення азартних ігор онлайн; порядок організації та проведення азартних ігор в казино та залах гральних автоматів, покерних турнірів, букмекерської діяльності; правові та організаційні засади ліцензування у сфері азартних ігор; підстави та заходи фінансової відповідальності за порушення вимог законодавства про азартні ігри; правові гарантії господарської діяльності операторів азартних ігор.

Будучи спеціальним (базовим) законом у регулюванні суспільних відносин у сфері організації та проведення азартних ігор, Закон України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” має безумовний пріоритет у застосуванні. За наявності колізій з будь-якими іншими законами України, застосуванню підлягають саме його положення. Зокрема, про це йдеться в ч. 3 ст. 3 цього Закону [10].

Аналіз положень Закону України від 14.07.2020 р. № 768-ІХ “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” свідчить про те, що в цілому вони відповідають об’єктивним суспільним запитам та загальносвітовим тенденціям розвитку грального бізнесу. До безумовних позитивних рис Закону слід віднести послідовне втілення принципів відповідальної гри, урахування як позитивних, так і негативних аспектів грального бізнесу, спрямованість на попередження та мінімізацію наслідків ігрової залежності, детальне регулювання питань організації та проведення азартних ігор онлайн, збалансоване врахування публічних і приватних інтересів, продуманість ліцензійних вимог і процедур у сфері грального бізнесу, суворий контроль за господарською діяльністю операторів азартних ігор при одночасному гарантуванні їх економічних прав і свобод.

Разом з тим, вивчення вітчизняної правозастосовної практики та зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання в сфері азартних ігор змушують констатувати деякі недоліки Закону України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор”.

Одним з таких недоліків, безумовно, є вельми суперечливе уявлення про сутність, перелік та виключення з переліку азартних ігор.

У п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону азартна гра визначається як: “будь-яка гра, умовою участі в якій є внесення гравцем ставки, що дає право на отримання виграшу (призу), імовірність отримання і розмір якого повністю або частково залежать від випадковості, а також знань і майстерності гравця” [10]. Закон не містить конкретизованого переліку дозволених азартних ігор, однак зі змісту його положень випливає, що такими іграми є: циліндричні ігри (рулетка), ігри в карти (у тому числі гра в покер), ігри в кості, ігри на гральних автоматах, букмекерське парі та парі тоталізатора (див.: п.п. 2, 3, 19 ч. 1 ст. 1 та ч. 1 ст. 2 Закону). При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 2 Закону, не вважається азартною грою будь-яка гра, в якій відсутня принаймні одна з таких ознак: – наявність ставки; – можливість отримання або неотримання виграшу (призу); – імовірність виграшу (призу) та його розмір повністю або частково залежить від випадковості. Водночас, ч. 5 цієї статті наголошує, що до азартних ігор не належать: творчі конкурси та спортивні змагання (п. 1), гра в більярд, гра в кеглі (боулінг), інші ігри, що проводяться без одержання гравцем призу (виграшу) (п. 2), гра на автоматах типу “кран-машина” з речовими призами (п. 3), розіграш лотерей (п. 4), а також спортивний покер (п. 5) [10].

Суперечливість наведених положень полягає у наступному:

по-перше, із законодавчого визначення поняття азартної гри однозначно випливає, що ймовірність отримання виграшу в ній повністю або частково залежить від випадковості, а також від знань і майстерності гравця. Дане визначення містить у собі явне логічне протиріччя: цілком очевидно, що у разі повної залежності результатів гри від випадку, знання та ігрові навички гравця на вірогідність виграшу впливати не можуть. Наочним прикладом є ігри в кості та ігри на гральних автоматах, результати яких мають суто випадковий характер. Таким чином, за формальними ознаками ці ігри не повністю відповідають законодавчому визначенню азартної гри;

по-друге, логічно і практично необґрунтованим є положення про те, що лотереї не вважаються азартною грою. Питання організації та проведення розіграшів лотерей в Україні регулюються спеціальним законодавчим актом – Законом України від 06.09.2012 р. № 5204-VI “Про державні лотереї”. У п. 2 ч. 1 ст. 1 цього Закону лотерея визначена як: “масова гра, незалежно від її назви, умовами проведення якої передбачається розіграш призового (виграшного) фонду між її учасниками і перемога в якій має випадковий характер, територія проведення (розповсюдження) якої поширюється за межі однієї будівлі (споруди), незалежно від способу прийняття грошей за участь у такій грі [11]”. Водночас, п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про державні лотереї” необхідною умовою участі людини в лотерейних розіграшах визначає ставку, тобто – плату учасника за одnorазову участь у розіграші державної лотереї чи її окремого тиражу [11]. З наведених положень недвозначно випливає, що лотереї відповідають всім ключовим ознакам азартної гри (наявність ставки, можливість отримання виграшу, імовірнісний характер виграшу) та, фактично, є її окремим різновидом. Показово, що саме такого підходу притримується європейський законодавець. Попри те, що в більшості держав-членів ЄС питання щодо проведення лотерей та решти азартних ігор регламентуються окремими (спеціальними) законодавчими актами, у жодній з них не ставиться під сумнів, що лотерея – це різновид азартної гри;

по-третє, видається недоцільним законодавче роз’яснення про те, що ігри в більярд, боулінг та інші ігри, які не передбачають одержання гравцем призу (виграшу), не є азартними іграми (див.: п. 2 ч. 5 ст. 2 Закону України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор”). Зауважимо, що дане роз’яснення повністю “поглинається” загальним положенням ч. 3 ст. 2 Закону, відповідного до якого жодна азартна гра неможлива без наявності матеріального або грошового виграшу (призу) [10].

Зважаючи на викладене, з метою гармонізації понятійно-категоріального апарату вітчизняного законодавства про азартні ігри пропонуємо:

п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” викласти у такій редакції: *“азартна гра – будь-яка гра, умовою участі в якій є внесення гравцем ставки, що дає право на отримання виграшу (призу), імовірність отримання і розмір якого повністю або частково залежать від випадковості”*;

зі змісту ч. 5 ст. 2 Закону виключити: п. 2) *гра в більярд, гра в кеглі (боулінг) та інші ігри, що проводяться без одержання гравцем призу (виграшу)*, а також п. 4) *випуск та проведення лотерей*.

Ще одним проблемним аспектом Закону України від 14.07.2020р. №768-IX “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” є непослідовність у встановленні загальних вимог до суб’єктів організації та проведення азартних ігор. Цей недолік проявляється в тому, що встановлюючи вимогу щодо бездоганної ділової репутації для керівників, головних бухгалтерів, власників істотної участі та кінцевих бенефіціарних власників компанії-організатора азартної гри (див.: п. 4 ч. 1 ст. 14), Закон не передбачає аналогічних вимог до самої компанії.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України від 06.12.2019 р. № 361-IX “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”, бездоганна ділова репутація являє собою: “сукупність підтвердженої інформації про фізичну особу, що дає можливість зробити висновок про відсутність встановлених протягом останніх трьох років компетентними органами або судом порушень вимог законодавства про запобігання та протидію, законодавства про фінансові послуги та законодавства про запобігання корупції, а також про відсутність судимості за злочини проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, громадської безпеки, власності, у сфері господарської діяльності, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку та у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг, яка не знята або не погашена в установленому законом порядку [12]”.

З наведеного положення випливає, що обов’язковими умовами бездоганної ділової репутації фізичної особи є: по-перше, невчинення нею фінансових, корупційних і деяких інших видів правопорушень протягом останніх 3-х років; по-друге, відсутність у неї судимості за вчинення злочинів, зокрема, у сфері господарської діяльності. Невідповідність цим умовам будь-кого з перерахованих вище працівників (власників, бенефіціарів) компанії унеможливує отримання такою компанією ліцензії на організацію та проведення відповідного виду діяльності у сфері організації

та проведення азартних ігор (див.: п. 2 ч. 1 ст. 50 Закону), а у разі наявності в компанії такої ліцензії – тягне за собою її анулювання (див.: п. 13 ч. 1 ст. 51 Закону) [10].

Як не парадоксально, але попередня протиправна діяльність (читай – небездоганна репутація) відповідної юридичної особи не тягне за собою обмежень на її участь організації та проведенні азартних ігор. Єдине обмеження такого роду передбачене п. 3 ч. 2 ст. 14 Закону України від 14.07.2020 р. № 768-IX “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор”, згідно з яким: організатором азартних ігор не можуть бути юридичні особи, яким за рішенням суду, що набрало законної сили, заборонено займатися організацією та проведенням азартних ігор [10]. Таким чином, будь-які інші порушення, не сумісні з загальноприйнятим уявленням про бездоганну ділову репутацію, не можуть слугувати підставою для обмеження участі юридичної особи в гральному бізнесі. Більше того, єдина існуюча підстава для заборони господарської діяльності в сфері азартних ігор, передбачена п. 3 ч. 2 ст. 14 Закону, ніколи не застосовувалася на практиці. Справа в тому, що жоден акт вітчизняного законодавства не передбачає можливості застосування щодо юридичних осіб судової санкції у вигляді заборони займатися організацією та проведенням азартних ігор. На практиці відсторонення юридичної особи від господарської діяльності у сфері азартних ігор здійснюється в позасудовому порядку – шляхом анулювання відповідної ліцензії. Фактично п. 3 ч. 2 ст. 14 Закону належить до числа, так званих, “неробочих” норм, які, не маючи механізму реалізації, не можуть застосовуватися при вирішенні конкретних юридичних справ.

Викладене обумовлює постановку одразу двох питань: про доцільність встановлення вимог щодо бездоганної ділової репутації юридичних осіб – операторів азартних ігор та про практичну обґрунтованість п. 3 ч. 2 ст. 14 Закону України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор”.

З метою вирішення цих питань пропонуємо ч. 2 ст. 14 Закону України від 14.07.2020 р. № 768-IX “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” викласти у такій редакції:

“2. Організатором азартних ігор не можуть бути:

...

3) юридичні особи, щодо яких набрало законної сили рішення Уповноваженого органу про анулювання ліцензії на здійснення певного виду діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор;

4) юридичні особи, які щодо яких набрало законної сили рішення суду про притягнення до юридичної відповідальності за вчинення правопорушень проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, громадської безпеки, власності, у сфері господарської діяльності, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

На окрему увагу заслуговують проблемні аспекти законодавчого регулювання організації та проведення азартних ігор на гральних автоматах. На відміну від цілого ряду держав - членів ЄС, законодавство яких враховує ризики перебоїв електроенергії та обумовлених цим порушень збоїв у роботі гральних автоматів (зокрема, в частині фіксації поточного стану та результатів розіграшів), Закон України від 14.07.2020 р. № 768-IX “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” не містить положень, покликаних гарантувати постійну та безперебійну гру на гральних автоматах. Між тим, в сучасній Україні проблема забезпечення безперебійного електричного живлення об'єктів цивільного призначення стоїть як ніколи гостро.

В ході повномасштабного військового вторгнення на територію України російська федерація завдала десятки масованих ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури, зокрема, по більшості теплових електростанцій (ТЕС) та гідроелектростанцій (ГЕС). Внаслідок цих ударів виведено з ладу 73% ТЕС, зруйновано 42 енергоблоки та велику кількість високовольтних трансформаторів на підстанціях [13]. За інформацією Міністерства енергетики України станом на червень 2024 року Україна втратила понад 8 ГВт генерації електроенергії [14]. Повсякденним явищем у всіх областях України стали багатогодинні стабілізаційні та екстрені відключення електроенергії. Під час таких відключень істотно порушується робота електронно-технічного обладнання у казино та залах ігрових автоматів, внаслідок чого унеможливується фіксація поточного стану та результатів ігор, справедливе нарахування виграшів, онлайн-моніторинг розіграшів тощо.

Найбільш раціональним способом вирішення окресленої проблеми є обов'язкове оснащення гральних закладів казино та залів гральних автоматів резервними джерелами електроенергії, здатними забезпечити безперебійну роботу грального обладнання під час стабілізаційних та/або екстрених відключень. На наш погляд, відповідна вимога до організаторів азартних ігор повинна отримати законодавче закріплення. З цією метою доцільно ч. 1 ст. 15 Закону України від 14.07.2020 р. № 768-IX “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” доповнити пунктом 10-1 такого змісту: “1. У своїй діяльності організатор азартних ігор зобов'язаний:

...
10-1) забезпечити безперебійну роботу грального обладнання, зокрема, шляхом оснащення гральних закладів казино та залів гральних автоматів резервними джерелами електричного живлення”.

Висновок. Підсумовуючи аналіз нормативно-правового регулювання в сфері організації та проведення азартних ігор, можемо констатувати, що практично всі його основні рівні (законодавчий, урядовий, відомчий) характеризуються системними недоліками. Нормативно-правове регулювання в цій сфері є фрагментарним і неузгодженим, що вкрай негативно відбивається на його ефективності. Численні вади вітчизняного законодавства про азартні ігри помітно гальмують розвиток як самого грального бізнесу, так механізмів нейтралізації його негативного впливу на суспільство.

Такий стан справ обумовлює необхідність здійснення комплексу кроків, спрямованих на вдосконалення та гармонізацію галузевого законодавства. З цією метою доцільно:

удосконалити та узгодити понятійно-категоріальний апарат нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з організацією та проведенням азартних ігор, вибудувавши його на основі термінології спеціальних (базових) законів: Закону України “Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор” та Закону України “Про державні лотереї в Україні”;

запровадити ліцензійну вимогу бездоганної ділової репутації для юридичних осіб, які мають намір провадити господарську діяльність у сфері азартних ігор;

передбачити обов'язкове оснащення гральних закладів казино та залів гральних автоматів резервними джерелами електроенергії, здатними забезпечити безперебійну роботу грального обладнання під час стабілізаційних та/або екстрених відключень;

здійснити комплексний перегляд підзаконних нормативно-правових актів з питань організації та проведення азартних ігор, забезпечити їх актуалізацію, приведення у відповідність до вимог нормотворчої техніки, узгодження зі змістом актів вищої юридичної сили, зокрема, законів і кодексів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуржій Т.О. Правове забезпечення державної політики безпеки дорожнього руху: актуальні проблеми та шляхи вдосконалення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету*. 2011. № 1. С. 17–29.
2. Гуржій Т.О. Актуальні питання законодавчого забезпечення реалізації державної політики в сфері безпеки дорожнього руху. *Право та управління*. 2011. № 1. С. 111–121.
3. Goncharuk S., Kuzmenko O., Berlach A., Yarmaki K. Establishment of the institute of administrative responsibility in the legal system of Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2021. Vol. 26-1, P. 261–284.
4. Dshko L., Berlach A., Gurzhii A., Radyshevska O. State audit in modern Ukraine: issues, challenges, perspectives. *Public Policy and Administration*. 2019. № 2 (Vol. 18). P. 281–298.
5. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері безпеки дорожнього руху. *Право України*. 2009. № 3. С. 90–94.
6. Zapototska, O., Gurzhii, T., Gurzhii, A. The legal and political sources of state policy in post-soviet doctrine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2022. № 3 (38). P. 65–77.
7. Гуржій Т.О. Правове регулювання адміністративно-деліктних відносин. *Вісник прокуратури*. 2008. № 8. С. 92–99.
8. Zapototska, O., Gurzhii, T., Gurzhii, A. The law as the source of state policy in Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2023. № 4 (39). P. 374–392.

9. Jakuszewicz A., Gurzhii, T., Gurzhii, A. Public Law and Administration Under Conditions of Hybrid Warfare (The Experience of Ukraine). *Comparative Law Review*. 2021. № 27. P. 195–218.
10. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор: Закон України від 14.07.2020 р. № 768-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 66. Ст. 2129.
11. Про державні лотереї : Закон України від 06.09.2012 р. № 5204-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 76. Ст. 3068.
12. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України 06.12.2019 р. № 361-IX. *Офіційний вісник України*. 2020. № 4. Ст. 189.
13. Унаслідок російських атак в Україні зруйновано 42 енергоблоки, а в робочому стані залишаються 27% великих теплових електростанцій. *Інформаційний портал "Espresso.tv"*. URL: <https://espresso.tv/ekonomika-v-ukraini-zruynovano-chi-poshkodzheno-73-tes-shmigal-rozproviv-pro-situatsiyu-v-energosistemi-cherez-ataki-rf>.
14. Посилення стійкості енергосистеми, підготовка до зими і відмова від російського газу: зустріч Германа Галуценка і єврокомісара Кадрі Сімсон. *Офіційний сайт Міністерства енергетики України*. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/posylennya-stiykosti-enerhosystemy-pidhotovka-do-zymy-i-vidmova-vid-rosiyskoho-hazu-zustrich>.